

DAR MÜKELLEFLERİN TÜRKİYE'DE Kİ AŞ HİSSESİNİ VEYA LTD ŞTİ PAYLARINI SATIŞINDAN ELDE ETTİĞİ KAZANCIN VERGİLENDİRİLMESİ

Menderes Çetin

Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Vergi Hizmetleri Müdürü, BSN Consultancy, Türkiye, e-mail: menderescetin@hotmail.com

1. Giriş

Dar mükellefler, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları açısından sadece Türkiye'de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilir, yabancı ülkelerde elde ettikleri kazanç ve iratlarını Türkiye'de beyan etmezler.

Dar mükellefin vergiye tabi olan kazançları ise Kurumlar Vergisi Kanununun 6 ncı maddesinde; ticari ve zirai kazançlar, serbest meslek kazançları, gayrimenkul ve menkul sermaye iradları, diğer kazanç ve iratlar olarak belirlenmiştir.

Bu makalenin konusunu dar mükellef kurumların diğer kazanç ve irat kapsamında olan anonim şirket hissesini veya limited şirket ortaklık payı satışından elde edecekleri kazançlarının vergilendirmesi oluşturmaktadır.

2. İlgili Mevzuat Düzenlemeleri

• 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun

- "Tam ve dar mükellefiyet" başlıklı 3 üncü maddesinde;

(3) Dar mükellefiyette kurum kazancı, aşağıdaki kazanç ve iratlardan oluşur:

a) 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine uygun Türkiye'de iş yeri olan veya daimî temsilci bulunduran yabancı kurumlar tarafından bu yerlerde veya bu temsilciler vasıtasıyla yapılan işlerden elde edilen ticarî kazançlar...

b) Türkiye'de bulunan zirai işletmeden elde edilen kazançlar.

c) Türkiye'de elde edilen serbest meslek kazançları.

ç) Taşınır ve taşınmazlar ile hakların Türkiye'de kiralanmasından elde edilen iratlar.

d) Türkiye'de elde edilen menkul sermaye iratları.

e) Türkiye'de elde edilen diğer kazanç ve iratlar.

Citation/Atf: ÇETİN, M. (2024). DAR MÜKELLEFLERİN TÜRKİYE'DE Kİ AŞ HİSSESİNİ VEYA LTD ŞTİ PAYLARINI SATIŞINDAN ELDE ETTİĞİ KAZANCIN VERGİLENDİRİLMESİ. İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER DAYANIŞMA DERGİSİ. 7(2): 346-351

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:

Menderes Çetin

E-mail: menderescetin@hotmail.com

Bu çalışma, Creative Commons Atf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

(4) Bu maddede belirtilen kazanç veya iratlar ile gelir unsurlarının Türkiye’de elde edilmesi ve Türkiye’de daimî temsilci bulundurulması konularında, 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

- “Safî kurum kazancı” başlıklı 22 inci maddesinde;

(2) Dar mükellefiyete tâbi kurumların ticarî veya ziraî kazançlar dışında kalan kazanç ve iratları hakkında, Gelir Vergisi Kanununun bu kazanç ve iratların tespitine ilişkin hükümleri uygulanır.

- “Özel beyan zamanı tayin olunan gelirler” başlıklı 26 inci maddesinde;

(1) Dar mükellefiyete tâbi olan yabancı kurumların vergiye tâbi kazancının Gelir Vergisi Kanununda yazılı diğer kazanç ve iratlardan (telif, imtiyaz, ihtira, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri gayrimaddî hakların satışı, devir ve temlik karşılığında alınan bedeller hariç) ibaret bulunması halinde, yabancı kurum veya Türkiye’de adına hareket eden kimse, bu kazançları elde edilme tarihinden itibaren onbeş gün içinde Kanunun 27 nci maddesinde belirtilen vergi dairesine beyanname ile bildirmek zorundadır.

(2) Diğer kazanç ve iratlara ilişkin olarak Türkiye’ye bizzat getirilen nakdî veya aynı sermaye karşılığında elde edilen menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin elden çıkarılması sırasında oluşan kur farkı kazancına dair hükümler hariç olmak üzere, Gelir Vergisi Kanununda yer alan vergilendirmeme hususundaki istisna, kayıt, şart ve sürelerle ait sınırlamalar dikkate alınmaz.

- “Beyannamenin verilme yeri” başlıklı 27 inci maddesinde

(1) Özel beyan zamanı tayin olunan gelirlerle ilgili kurumlar vergisi beyannamesi;

...

b) Taşınırların ve hakların elden çıkarılmasından doğan diğer kazanç ve iratlarda mal ve hakların Türkiye’de elden çıkarıldığı,

...

f) Diğer hallerde Maliye Bakanlığınca belirlenen, yerin vergi dairesine verilir.

- “Tarhiyatın muhatabı, tarh zamanı ve tarh yeri” başlıklı 28 inci maddesinde

(1) Dar mükellefiyete tâbi yabancı kurumların vergisi, bunlar hesabına Türkiye’deki müdür veya temsilcileri; müdür veya temsilcileri mevcut değil ise kazanç ve iratları yabancı kuruma sağlayanlar adına tarh olunur.

- “Ödeme süresi” başlıklı 29 uncu maddesinde;

(1) Dar mükellefiyette kurumlar vergisi;

....

c) Özel beyannameyle bildirilenler ile tarhiyatın muhatabının Türkiye’yi terk etmesi veya tasfiye ve birleşme hallerinde verilecek beyannamelerde ise beyanname verme süresi içinde,

ödenir.

Hükümleri yer almaktadır.

• Gelir Vergisi Kanununun;

- 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (7) numaralı bendinde; dar mükellefiyete tabi kimseler bakımından diğer kazanç ve iratların Türkiye’de elde edilmiş sayılması için bu kazanç veya iratları doğuran işin veya muamelenin Türkiye’de ifa edilmesi veya Türkiye’de değerlendirilmesi gerektiği hükmüne bağlanmış olup aynı maddenin son paragrafında söz konusu değerlendirmeden maksadın; ödemenin Türkiye’de yapılması veya ödeme yabancı memlekette yapılmışsa, Türkiye’de ödeyenin veya nam ve hesabına ödeme yapılanın hesaplarına intikal ettirilmesi veya karından ayrılması olduğu, açıklamalarına yer verilmiştir.

- “Değer artışı kazançları” başlıklı mükerrer 80 inci maddesinde;

Aşağıda yazılı mal ve hakların elden çıkarılmasından doğan kazançlar değer artışı kazançlarıdır.

İvazsız olarak iktisap edilenler ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç, menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar.

.....

4. Ortaklık haklarının veya hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar.

- "Safi Değer Artışı" başlıklı mükerrer 81 inci maddesinde;

Değer artışında safi kazanç, elden çıkarma karşılığında alınan para ve ayınlarla sağlanan ve para ile temsil edilebilen her türlü menfaatlerin tutarından, elden çıkarılan mal ve hakların maliyet bedelleri ile elden çıkarma dolayısıyla yapılan ve satıcının uhdesinde kalan giderlerin ve ödenen vergi ve harçların indirilmesi suretiyle bulunur.

...

Menkul kıymetlerin elden çıkarılmasında, iktisap bedelinin tevsih edilememesi halinde Vergi Usul Kanununun 266 ncı maddesinde yazılı itibari değer iktisap bedeli olarak kabul edilir.

Dar mükelleflerin (kurumlar dahil), yabancı sermaye mevzuatına göre ilgili mercilerden izin almak suretiyle, Türkiye'ye bizzat getirdikleri nakdî veya aynî sermaye karşılığında iktisap ettikleri menkul kıymetler ile iştirak hisselerini elden çıkarmalarından doğan değer artışı kazançlarının hesabında, kur farkından doğan kazançlar dikkate alınmaz. Şu kadar ki, bu mükelleflerin Türkiye'de elde ettikleri kazançların, münhasıran bu menkul kıymet veya iştirak hisseleri dolayısıyla elde edilen menkul sermaye iratlarından ve bu kıymet veya hisselerin elden çıkarılmasından doğan değer artışı kazançlarından ibaret olması şarttır. Bu mükelleflerin, Türkiye'de menkul kıymet alım satımıyla devamlı olarak uğraşmaları halinde, kur farkından doğan kazançlar da ticarî kazancın hesabında dikkate alınır.

Kur farkından doğan kazançların hesabında, menkul kıymet veya iştirak hisselerinin iktisabına tahsis edilen yabancı sermayenin bu kıymet veya hisselerin iktisap tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuruna göre hesaplanan Yeni Türk Lirası karşılığı ile bu kıymet veya hisselerin elden çıkarılması tarihindeki aynı miktar yabancı sermayenin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuruna göre hesaplanan Yeni Türk Lirası karşılığı arasındaki fark esas alınır...

hükümleri yer almaktadır.

• Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu- nun;

- 1 inci maddesinde;

"Bu Kanunun amacı, doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesine, yabancı yatırımcıların haklarının korunması ile yatırım ve yatırımcı tanımlarında uluslararası standartlara uyulmasına, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesine ve tespit edilen politikalar yoluyla doğrudan yabancı yatırımların artırılmasına ilişkin esasları düzenlemektir..."

- 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde;

"Yabancı yatırımcılar tarafından Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbesttir."

hükümleri yer almaktadır

3. Çifte Vergiyi Önleme Anlaşmaları

Ülkeler, mukimlerinin kazançları üzerinden mükerrer vergi alınmasının önüne geçmek için ikili ya da çok taraflı anlaşmalar yapıyorlar. Böylece ülkeler karşılıklı olarak vergilendirme yetkilerini sınırlandırmak suretiyle çifte vergilendirmeyi engellemeye çalışıyorlar. Hal böyle olunca çifte vergiyi önleme anlaşmaları gibi uluslararası anlaşmalar Anayasanın 90 ıncı madde hükmünü de uygun olarak yerel mevzuat hükümlerinin üzerinde bir değere, uygulamada önceliğe sahip olmaktadır.

Türkiye'nin taraf olduğu vergi anlaşmaları genel itibariyle OECD Model Vergi Anlaşmasına (OECD Modeli) uyumludur. Bu model anlaşmanın temel alındığı anlaşmalarda genellikle 13 üncü maddede "Sermaye Değer Artış Kazançları"nın işlendiği görülmektedir.

Anlaşmanın ilgili 13. madde hükmü incelendiğinde hisse senetleri maddede sayılan varlıklar dışında kaldığından 5. fıkra kapsamında değerlendirilmeli ve hisse senetlerinin/iştirak paylarının elden çıkarılmasından doğan kazanç, maddenin 5. fıkrası uyarınca genel kural olarak elden çıkaranın mukim olduğu Akit Devlet tarafından vergilendirilmelidir. Ancak iktisap ve elden çıkarma ara-

sındaki süre bir yılı aşmadığı takdirde elde edilen sermaye değer artış kazançları diğer Akit (Kaynak) Devlette vergilendirilecektir.

4. Örnek Özelgeler

• İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığınca verilen 23.08.2013 tarih 11395140-019.01-1315 sayılı özelgede;

“...Lüksemburg mukimi dar mükellef kurum olduğunuz, 06/04/2010 tarihinde % 96 hissesini satın almış olduğunuz, Türkiye’de mukim bir anonim şirkete ait hisse senetlerini (nama yazılı ve borsada işlem görmeyen) 2010 Ekim ayında nominal değerinde satılması halinde oluşacak kazancın nasıl vergilendirileceği”

şeklinde sorulan soruya verilen yanıtta,

“...Lüksemburg mukimi olan şirketin % 96 hissesini satın aldığı Türkiye mukimi anonim şirkete ait hisse senetlerini nominal değerinin üstünde satması halinde, Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 81 inci maddesi hükmüne göre belirlenecek sermaye değer artış kazancının, Kurumlar Vergisi Kanununun özel beyana ilişkin hükümlerine göre vergilendirilmesi gerekecektir.”

Görüşü yer almıştır.

• Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 05.03.2018 tarih 93767041-130[17-2012/75]-31433 sayılı özelgede;

“Şirketiniz tarafından dar mükellef kurum statüsündeki yabancı bir firmadan, limited şirket statüsüne sahip Türkiye’de yerleşik bir firmanın iştirak hisselerinin (ortaklık payı) satın alınması işleminin katma değer vergisine tabi olup olmadığının bildirilmesi istenmektedir.”

Şeklinde sorulan soruya verilen yanıtta

“Yukarıda yer verilen hüküm ve açıklamalar çerçevesinde; dar mükellef kurum statüsündeki yabancı bir kurumun, limited şirket statüsüne sahip Türkiye’de yerleşik bir firmaya ait iştirak hisselerini şirketinize satması halinde, dar mükellef kurumun Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 81 inci maddesi hükümlerine göre belirlenecek değer artışı kazancının, Kurumlar Vergisi Kanununun özel beyana ilişkin hükümlerine göre vergilendirilmesi gerekecektir. Ayrıca, bu satıştan oluşan kur farkı kazancı hariç elde edilen tutarlar için Gelir Vergisi Kanununda yer

alan vergilendirmeme hususundaki istisna, kayıt, şart ve sürelerle ait sınırlamaların dikkate alınmayacağı tabiidir.”

Görüşü yer almıştır.

5. Değerlendirme Ve Sonuç

4875 sayılı Kanunda yapılan düzenleme ile dar mükelleflerin (kurumlar dâhil) Türkiye’de iktisap edecekleri menkul kıymet veya iştirak hisselerinin karşılığında getirecekleri yabancı paralar için yabancı sermaye mevzuatına göre ilgili mercilerden izin alma şartı kaldırılmış olup, bu kapsamda mükelleflerin söz konusu mercileri bilgilendirmeleri yeterli görülmüştür. Böylece dar mükellef konumundaki kurumların Türkiye yönüne sermaye getirmeleri kolaylaştırılmıştır.

Öte yandan getirilen bu sermayenin geri dönmesi sırasında elde edilecek kazancın tespitinde ve vergilendirilmesinde vergi mevzuatımızda özel düzenlemeler yapılmıştır.

Gelir Vergisi Kanunundaki gelir unsurlarından biri olan diğer kazanç ve iratlar; belirli kaynaklara bağlanması mümkün olmayan, belirli dönemlerde (periyodik olarak) meydana gelmeyen, devamlı değil arızı olan ve çoğu zaman bir teşebbüs sonucu olmaksızın, kişilerin bazı mal varlıklarında kendiliğinden meydana gelen kazanç ve iratlardır.

Diğer kazanç ve iratlar; Değer artışı kazançları ve Arızı kazançlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Kanunî ve iş merkezlerinin her ikisi de Türkiye’de bulunmayan (dar mükellef) kurumlar sadece Türkiye’de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilmektedir. Türkiye’de elde etme kavramı ise kazanç ve iratları doğuran işin veya muamelenin Türkiye’de ifa edilmesi veya Türkiye’de değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. “Değerlendirme” den maksat; ödemenin Türkiye’de yapılması veya ödeme yabancı memlekette yapılmışsa Türkiye’de ödeyenin veya nam ve hesabına ödeme yapılanın hesaplarına intikal ettirilmesi veya karından ayrılmasıdır.

Türkiye’de dar mükellef konumunda olan

bir kurumun, Türkiye'deki anonim şirket hissesini veya limited şirket ortaklık payını elden çıkarması durumunda elde edeceği kazanç yukarıda detayına yer verilen Gelir ve Kurumlar Vergisi mevzuatı çerçevesinde diğer kazanç ve iratlar kapsamında değer artış kazancı olarak vergiye tabi tutulacaktır.

Kazancın tespiti sırasında ise Kurumlar Vergisi Kanununun md.26/2 nin yaptığı yollama ve Gelir Vergisi Kanununun Mükerrer md. 81/5 ve 81/6 fıkraları gereği Türkiye'ye bizzat getirilen nakdî veya aynî sermaye karşılığında elde edilen menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin elden çıkarılması sırasında oluşan kur farkı kazancına dair hükümler hariç olmak üzere, Gelir Vergisi Kanununda yer alan vergilendirmeme hususundaki istisna, kayıt, şart ve sürelerle ait sınırlamalar dikkate alınmayacaktır. Örneğin hisse senetlerinin elde tutulma süresinin bu mevzuat kapsamında vergilendirmeye bir etkisi olmayacaktır.

Bir istisna niteliğine olan kur farklarının kazançta dahil edilmemesi hususundan sadece dar mükellefler (gerçek kişi ve kurumlar) yararlanabilmektedir. Düzenlemeye göre; değer artış kazancının tespitinde kur farkından doğan kazançlar dikkate alınmayacaktır.¹ Kur farkından doğan kazançların hesabında, menkul kıymet veya iştirak hisselerinin iktisabına tahsis edilen yabancı sermayenin bu kıymet veya hisselerin iktisap tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuruna göre hesaplanan Türk Lirası karşılığı ile bu kıymet veya hisselerin elden çıkarılması tarihindeki aynı miktar yabancı sermayenin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz alış kuruna göre hesaplanan Türk Lirası karşılığı arasındaki fark esas alınır.²

Kazancın sadece diğer kazanç ve iratlardan oluşması durumunda yabancı kurum veya Türkiye'de adına hareket eden kimsenin, bu kazançları elde etme tarihinden itibaren 15 gün içinde Kurumlar Vergisi Kanununun 27. Maddesine göre belirlenen vergi dairesine beyan etmesi gerekmektedir.

Örnek

Almanya mukimi KNT GMBH, Türkiye'de tam mükellef konumundaki ABS anonim şirketinin %60 hissesini 17.05.2024 tarihinde (1 milyon Dolar karşılığı olarak, 1 dolar = 30 TL) 30.000.000 TL ye satın almıştır. KNT, ABS anonim şirketinin hisselerinin tamamını Türkiye de tam mükellef olan başka bir firmaya 18.09.2024 tarihinde (1 dolar = 34 TL) 60.000.000 TL ye satması durumunda elde ettiği kazancın vergilendirmesi nasıl olmalıdır?³

Çözüm:

Satışı yapan dar mükellef kurumun mukimi olduğu ülke ile Türkiye arasında yapılmış çifte vergiyi önleme anlaşması olması durumunda öncelikle bu anlaşma hükümlerinin incelenmesi gerekmektedir.

Almanya – Türkiye Çifte Vergiyi Önleme Anlaşmasının "Sermaye Değer Artış Kazançları" başlıklı 13. Maddesine göre genel kural; hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazancın, elden çıkarmanın mukim olduğu Akit Devlet (Almanya) tarafından vergilendirilmesidir. Ancak hisse senetlerinin iktisap ve elden çıkarılması arasındaki sürenin bir yılı aşmaması durumunda değer artış kazancı kaynak ülkesinde (Türkiye'de) vergilendirilecektir.

Bu tespite göre örnek vakada vergilendirme hakkı Türkiye'de olacaktır. Çünkü hisse senetlerinin iktisap ve elden çıkarılması arasındaki süre 1 yıldan kısadır.

Açıklama	Miktar
Tahsis Edilen Yabancı Sermaye Miktarı	1.000.000 \$
İktisap tarihindeki kur	30 TL
Satış tarihindeki kur	34 TL
İstisna Kur Farkı	4.000.000 TL
Maliyet Tutarı ⁴	30.000.000 TL
Toplam Maliyet	34.000.000 TL
Satış Tutarı	60.000.000 TL
Kazanç Tutarı	26.000.000 TL

Kurumlar Vergisi Kanunu 26/2 maddesindeki "...menkul kıymetler ile iştirak hisselerinin elden çıkarılması sırasında oluşan kur farkı kazancına dair hükümler hariç olmak

üzere, Gelir Vergisi Kanununda yer alan vergilendirmeme hususundaki istisna, kayıt, şart ve sürelerle ait sınırlamalar dikkate alınmaz.” düzenlemesi gereği Gelir Vergisi Kanunun Mük. Mad. 80 de yer alan ve 2024 yılı için geçerli olan 87.000 TL değer artış kazancı istisnası uygulanmayacaktır.

SON NOT

¹ Bilindiği üzere değer artış kazancında matrah GVK “Safi Değer Artışı” başlıklı mük. md.81 e göre belirlenmektedir. Bu maddenin 5 ve 6 ncı fıkralarında dar mükelleflerin nakdî veya aynî sermaye karşılığında iktisap ettikleri menkul kıymetler ile iştirak hisselerini elden çıkarmalarından doğan değer artışı kazançlarının hesabında kur farkından doğan kazançlar dikkate alınmayacağı; maddenin 7 nci fıkrasında mal ve hakların elden çıkarılmasında iktisap bedeli, elden çıkarılan mal ve hakların, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsünce belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edileceği yer almaktadır. Aynı anda hem kur farkı arındırmasının hem de endeks artış oranına göre maliyet güncellemesinin yapıp yapılmayacağı tartışma konusudur.

² Bir başka tartışma konusu da dar mükellefiyete tabi kurumların Türkiye’de elde ettikleri değer artış kazançlarının tespitinde endeksleme yapılırken %10 şartının aranıp aranmayacağı ile ilgilidir. Bunun nedeni, KVK’ nin 26’ncl maddesinde GVK’ da belirtilen vergilendirilmeme konusunda getirilen kayıt, şart ve sürelerle istisnaların dar mükellef kurumlarca elde edilen diğer kazanç ve iratların belirlenmesinde dikkate alınmayacağı şeklindeki düzenlemedir.

³ Dar mükellefin elindeki hisseleri yine başka bir dar mükellefe satması durumunda vergilendirilmenin yapılması için gerekli olan Türkiye’de elde etme şartının gerçekleşmediği ileri sürülebilir. Ancak iştirak hisselerinin el değiştirmesine ilişkin resmi işlemler Türkiye’de olacağından, ilgili şirketin pay defterine kayıt edileceğinden işin Türkiye’ de yapıldığının kabul edilmesi ve

buna istinaden vergilendirmenin Türkiye’de yapılması gerekmektedir.

⁴ GVK mükerrer madde 81/7 gereği iktisap bedeli, elden çıkarılan mal ve hakların, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsünce belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edilmelidir. Sorunun çözümünde bu kısmın göz ardı edilmiştir.

KAYNAKÇA

Gelir Vergisi Kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu

OECD Model Vergi Anlaşması